

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Az apaság vélelmének megdöntése nemperes eljárásban

Szerző:

dr. Pongrácz Zoltán Tamás

Gyöngyös, 2020. február 8.

I. Bevezetés

Az apaság vélelmének megdöntése nemperes eljárásban viszonylag új jogintézmény. A nemperes eljárás lehetőségét az új Ptk., a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény teremtette meg.

A témaválasztásban motivált, hogy bírósági titkári munkámban feladatomat képezi a dolgozat címében megjelölt bírósági polgári eljárás lefolytatása, aminek során észlelt gyakorlati problémák leírására és az eltérő jogalkalmazások közötti figyelemfelhívásra vállalkozom.

A dolgozat tárgyát képező jogintézményre vonatkozó törvényi előírások célját illetően a szakirodalom egységes álláspontot képvisel, kiemelve, hogy a nemperes út az egyszerű megítélésű, a felek között jogvitára okot nem adó élethelyzetekben alkalmazandó.

Azonban a joggyakorlat során eltérő álláspontok rajzolódnak ki, amelyek különbözősége abban ragadható meg, hogy a jogintézményt mint az apaság vélelme megdöntésének önálló esetét, vagy csak mint egyszerűbb jogérvényesítési eszközt alkalmazzák.

Álláspontom szerint a helyes értelmezéshez a nemperes eljárási és azon keresztül az anyagi jogi szabályok egymásból következő alkalmazásával juthatunk el.

A fenti megfontolások alapján alakítottam ki a dolgozat szerkezetét. Mivel a nemperes eljárási szabályok körvonalazzák a jogintézmény kereteit, továbbá utalás formájában az alkalmazandó anyagi jogi szabályokat és ezáltal a bíróság által alaki és érdemi szempontból vizsgálandó törvényi előírásokat is meghatározzák, ezért a polgári nemperes eljárásokra vonatkozó rendelkezéseket tárgyalásával kezdem téma feldolgozását.

Először a nemperes eljárással szemben a jogtudományban általában megfogalmazott követelményeket veszem számba. Ezt követően azt vizsgálom, hogy a nemperes eljárás általános jellemzői miként jutnak kifejezésre a dolgozat tárgyát képező jogintézmény szabályaiban. Végül az eljárási szabályok azon utaló szabályait tárgyalom, amelyek az alkalmazandó anyagi jogot meghatározzák. Ebben a részben kerülnek részletesen ismertetésre az eljárásjogi szabályok.

A dolgozat elsősorban anyagi jogi vonatkozásában dolgozza fel a címben megjelölt témát, ezért a fentieket követő további két részben a Ptk. irányadó jogintézményeinek tartalmát írom le arra figyelemmel, hogy azokat milyen szempontból és milyen mértékben vizsgálja a bíróság. E körben az eljárásjogi szabályokból kiindulva a bíróság által alaki szempontból vizsgált, azaz az eljárás megindításához szükséges anyagi jogi előírások kerülnek taglalásra.

A konkrét anyagi jogi előírások gyakorlati alkalmazása a családjogi alapelvekre figyelemmel történik minden esetben, ezért az apaság vélelemének megdöntése során különös jelentőségű alapelvek ismertetésére is sor kerül. Majd azokat az anyagi jogi jogintézményeket ismertetem, amelyeket a bíróságnak az érdemi döntés meghozatala érdekében szükséges vizsgálni.

A dolgozat célja, hogy a fentiek szerinti rendszer alapján hozzájáruljon a helyes és egységes jogalkalmazáshoz a nemperes eljárásban az apaság vélelmének megdöntése során, ezért az utolsó részben az egyes részekben felvetett és megvitatott jogértelmezési és jogalkalmazási kérdéseket és azokra adott - általam helyesnek és követendőnek vélt - válaszokat összegzem.

Módszeremként a hatályos jog rendelkezéseit kritikai elemzés során vizsgálom az irányadó joggyakorlat tükrében, amihez a legfontosabb, irányadó bírósági döntéseket és a saját munkám során felmerült ügyekben kapott válaszokat vettem alapul. Továbbá igyekeztem feldolgozni a témában megjelent mértékadó jogirodalmat. Utóbbiak az egyes fejezetekben felmerülő résztémák vonatkozásában íródtak, a dolgozat egészére vonatkozó megállapításaimat ezek segítségével igyekeztem megfogalmazni.

II. A nemperes eljárás jellemzői

A dolgozat tárgyát képező téma feldolgozása során elsősorban az eljárás nemperes jellegéből és ezáltal az eljárási szabályokból kell kiindulni három indok alapján:

- egyrészt az eljárási szabályok adnak eligazítást, hogy a bíróság az anyagi jogi szabályokat miként alkalmazza megfelelően,
- másrészt meghatározzák a jogintézmény gyakorlati érvényesülése során a bíróság által vizsgálandó és vizsgálható körülményeket,

- harmadrészt érvényre juttatják a jogalkalmazással szemben az anyagi jogszabályok meghozatalakor irányadó jogalkotói akaratot.

A három eljárásjogi jellemzőre is figyelemmel először a nemperes eljárásokkal szemben általában támasztott feltételeket, majd azoknak konkrétan az apaság vélelmének megdöntése során érvényre jutó jellemzőit veszem számba, végül azokat az utaló szabályokat vizsgálom, amelyek meghatározzák a későbbi részekben vizsgálat tárgyává tett anyagi jogintézményeket.

1. A nemperes eljárásról általában

Egységes nemperes eljárási fogalom meghatározásra nem vállalkozom, de a legfontosabb jellemzőket összegezve rögzíthetjük, hogy a „... a törvényalkotó általában azért utal egyes ügyfajtákat nemperes útra, mert ezáltal - részletes szabályozottsága folytán gyakran nehézkes peres eljárásnál rugalmasabb és egyszerűbb eljárási forma igénybevételével egyebek mellett - lehetővé válik az eljárás gyors befejezése, a bíróság és a felek idejével és anyagi erejével való takarékoskodás, akkor is, ha az eljárás nem fejeződik be napok alatt.”¹

A nemperes eljárással szembeni legfőbb követelmény a gyorsaság, aminek érdekében részletes bizonyítás lefolytatásának nincsen helye. *„Így például az esetek nagy részében, ha egyáltalán lehetséges a bizonyítás, akkor az csak okirati lehet.”*²

A bizonyítás korlátozottsága folytán fokozott jelentőséget kapnak a feleknek az eljárásban tett nyilatkozatai. *„Valamennyi nemperes eljárásban fontos feladata az eljáró szerveknek, hogy biztosítsák a feleknek és a per többi résztvevőjének a rendeltetésszerű joggyakorlás lehetőségét és azt, hogy eljárásbeli kötelességeiknek eleget tegyenek.”*³

¹ Németh János: A polgári nemperes eljárások fogalma és jogi természete In: A bírósági nemperes eljárások magyarázata szerk. Németh János, Kiss Daisy, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2002, 35. oldal

² A polgári nemperes eljárások joga szerk. Varga István, ELTE Eötvös Kiadó Budapest, 2014, 28. oldal

³ A polgári nemperes eljárások joga szerk. Varga István i.m. 31. oldal

A nemperes eljárásban részes felek közül kérelmező az eljárást kezdeményező személy, kérelmezett, akivel szemben az eljárást megindítják, feltéve, hogy van az eljárásban a kérelmezővel szemben álló személy.⁴

A nemperes eljárásokban a perekből ismert tárgyalási elv sem érvényesül. *„Nyilván nem beszélhetünk peranyagról a nemperes eljárások vonatkozásában, de a kérelmezőnek vagy az azzal egy tekintet alá eső személynek a kellő mennyiségű információval kell ellátnia a bíróságot.”*⁵

A nemperes eljárásokban a határozatok egy része bír anyagi jogerőhatással, ami azt jelenti, hogy egyrészt megakadályozza fél-, tény-, és jogazonosság esetén az újabb eljárásindítást, másrészt az mindenkivel szemben hatályos. *„A nemperes eljárásoknál vagy a jogalkotó, vagy - ennek hiányában - az adott nemperes eljárás jogi természeté dönti el, hogy a határozat rendelkezik-e anyagi jogerővel vagy sem.”*⁶

Végül említést érdemel, hogy a nemperes eljárások döntő többségében a felek között nincsen jogvita, azonban ez a nemperes eljárások karakterét meghatározó fő jellemzőnek nem nevezhető, mert több eljárásban a felek eltérő nyilatkozata ellenére a bíróság határoz - pl. végrehajtás során -, míg az eljárások szintén nagy számában - pl. a fizetési meghagyásos eljárás során - a bírósági nemperes eljárás lefolytatása a per előfeltételét képezi.

2. Az apaság vélelmének megdöntése iránti nemperes eljárás

A nemperes eljárásoknál általában irányadó, fent taglalt jellemzőket, így az eljárás gyorsaságát, az okirati bizonyítás megengedhetőségét, a felek nyilatkozatainak jelentőségét, a felek eljárásjogi helyzetét, az eljárási anyag szolgáltatási kötelezettséget, a jóhiszemű és rendeltetészerű joggyakorlás fokozott követelményét és a bíróság eljárást irányító szerepét, valamint az anyagi jogerő kérdését többségében az apaság vélelmének megdöntésére irányuló nemperes eljárás szabályai is érvényre juttatják.

⁴ A bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (Bnp. tv.) 1. § (2) bekezdés

⁵ A polgári nemperes eljárások joga szerk. Varga István i.m. 29. oldal

⁶ A polgári nemperes eljárások joga szerk. Varga István i.m. 42. oldal

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) mint a polgári peres eljárások kódexe már nem tartalmazza az 1952. évi III. törvény XVI/A. fejezete alá beiktatott, a Ptk. által megteremtett új nemperes eljárás, az apaság véelmének megdöntésére irányuló nemperes eljárást, mert annak helye nem a peres eljárási kódexben van, így e peren kívüli eljárás szabályai is a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvényben (Bpnp. tv.) nyernek szabályozást.⁷

A bírósági polgári nemperes eljárásokban - ha törvény eltérően nem rendelkezik - a Pp. szabályait a polgári nemperes eljárás sajátosságaiból eredő eltérésekkel kell alkalmazni.⁸

Az eljárás gyorsítását és az ügy rövid időn belül történő lezárását segítik elő azon szabályok, miszerint az eljárásban a Pp. ítélkezési szünetre vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók. Az eljárásban nincs helye szünetelésnek, egyezségkötésnek, a kérelmező halálán alapuló félbeszakadásnak, felülvizsgálatnak. Az apaság véelmének megdöntése iránti kérelmet más kérelemmel összekapcsolni nem lehet.⁹

A bíróság a származás ténylegessége tekintetében bizonyítást nem vesz fel, de megvizsgálja, hogy az apaság véelmének megdöntéséhez, az apai elismerő nyilatkozat megtételéhez és teljes hatályához szükséges feltételek fennállnak-e, illetve megállapítja azokat az adatokat, amelyek a személyállapot-változás anyakönyvi bejegyzéshez szükségesek,¹⁰ ezek körében az okirati bizonyítás megengedett.

A felek eljárásjogi helyzete vonatkozásában rögzíthetjük, hogy „[a]z apaság véelmének megdöntésére irányuló nemperes eljárás három fél - a vélelmezett apa, az anya és a gyermeket teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal magának elismerni kívánó férfi - kérelmére indul, akik a nemperes eljárásban mindhárman kérelmezők (I., II. és III. rendű kérelmezők).”¹¹

⁷ A bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (Bpnp. tv.) általános miniszteri indokolása

⁸ Bpnp. tv. 1. § (1) bekezdés

⁹ Bpnp. tv. 1. § (7) bekezdés, 2. § d) - g) pont és 14. § (3) bekezdés

¹⁰ Bpnp. tv. 15-18. §-ához fűzött miniszteri indokolás

¹¹ Fromm Tünde: Az apaság véelmének megdöntése nemperes eljárásban - a Ptk. új jogintézménye a joggyakorlat tükrében In. Családi Jog XV. évfolyam 1. szám 2017. március HVG-ORAC Budapest, 29. oldal

Az eljárási anyag szolgáltatási kötelezettség már a kérelem benyújtásakor érvényre jut. Ezt támasztja alá, hogy a kérelem mellékleteként csatolni szükséges a gyermek eredeti születési anyakönyvi kivonatát vagy annak hiteles másolatát, a fennálló apasági vélelmet megalapozó házasság anyakönyvi kivonatát vagy annak hiteles másolatát, azokat az okiratokat, amelyek a kérelem elbírálásának alapjául szolgáló körülmények igazolásához szükségesek, kivéve, ha az adatokat személyazonosító igazolvánnyal is lehet igazolni.¹²

A felek nyilatkozatainak a dolgozat tárgyát képező eljárás során is fokozott jelentőséget tulajdonít a törvény. A bíróság a kérelmezőket és mindazon személyeket, akiknek hozzájárulása az apai elismerő nyilatkozat teljes hatályához szükséges, együttesen meghallgatja.¹³ E körben meg kell jegyeznünk egy, a gyakorlatban előforduló problémát. A Pp. 459. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a bíróság a házasságot érvénytelenítő vagy felbontó ítéletében megállapítja a házassági életközösség időtartamát, ha azt a házassági vagyoni per bírósága korábban, az eljárást befejező érdemi határozatában vagy közbenső ítéletében nem állapította meg. Az idézett törvényhely *„új elemként vezeti be a házassági perben hozott ítélet rendelkező részének kötelező tartalmi elemei közé a házassági életközösség fennállása időtartamának meghatározását, annak kezdő és záró időpontjának rögzítését, amely az ítélet jogerőre emelkedésével ítélt dologgá válik, és egy későbbi vagyoni perben nem tehető vitássá.”*¹⁴ Ugyan az apaság vélelmének megdöntése nemperes eljárásban személyi állapotot érintő polgári eljárás és nem a felek vagyoni jogaihoz kapcsolódik, azonban a házassági életközösség megszűnésének időpontját a kérelemben fel kell tüntetni, továbbá csatolni kell a házasságot felbontó ítélet kiadmányát, ezért a bíróságnak e körben a felek nyilatkozata szerinti és a bontó ítéletben foglalt időpont egybevetését is el kell végeznie. Fontos hangsúlyozni, hogy a bontóperben *„a törvény nem tesz különbséget az egyező nyilatkozaton alapuló, vagy a bizonyítási eljárás lefolytatása eredményeként megállapított időtartam között, nincs tehát akadálya annak, hogy az a felek egyező tényállása alapján kerüljön meghatározásra.”*¹⁵ Amennyiben viszont a bontóperben a felek eltérő nyilatkozata ellenére, bizonyítás alapján került

¹² Bpnp. tv. 15. § (2) bekezdés

¹³ Bpnp. tv. 17. § (1) bekezdés

¹⁴ Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez szerk. Wopera Zsuzsa Complex Jogtár 2017. november 10. napjától hatályos szöveg a Pp. 459. §-hoz

¹⁵ Kövesné Kósa Zsuzsanna: Házassági perek In: A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja II/III. kötet, szerk. Varga István HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 2018, 1793. oldal

meghatározásra az életközösség időtartama, úgy az apaság vélelmének megdöntésére irányuló, személyi állapotot érintő nemperes eljárásban nincs akadálya, hogy a bíróság nyilatkoztassa a feleket személyes meghallgatásuk során az életközösség megszűnésének időpontjára és amennyiben az a kérelemtől eltér illetve a felek nem egyezően adják elő, akkor a kérelmet el kell utasítani.

A bíróság döntésének korlátaira vonatkozó előírás szerint a bíróság végzésben állapítja meg, hogy a gyermeknek nem az anya férje vagy volt férje az apja, ha a meghallgatáson a kérelmezők és azok a személyek, akiknek a hozzájárulása az apai elismerő nyilatkozat teljes hatályához szükséges együttesen jelen vannak és az apaság vélelmének megdöntéséhez, az apai elismerő nyilatkozat megtételéhez és annak teljes hatályához szükséges feltételek fennállnak. Ha az előzőekben meghatározott feltételek valamelyike nem áll fenn, akkor a bíróság a kérelmet végzéssel elutasítja.¹⁶

Az eljárás eredménytelensége nem eredményez ítélt dolgot, mert ha a bíróság az apaság vélelmének megdöntése iránti kérelmet jogerősen elutasítja, e határozat jogereje nem zárja ki, hogy a kérelmezők igényüket újból e törvény szerinti nemperes eljárásban érvényesítsék. A kérelmet elutasító határozat jogereje azt sem zárja ki, hogy a perindításra jogosultak igényüket peres eljárásban érvényesítsék.¹⁷ Ezzel szemben a nemperes eljárásban a kérelemnek megfelelő, az apaság vélelmét megdöntő bírósági rendelkezést tartalmazó végzés jogerőre emelkedése ítélt dolgot eredményez.

3. Az eljárásjog anyagi jogra utaló szabályai

A bevezetésben utaltam rá, hogy az apaság vélelmének nemperes eljárásban történő megdöntését a joggyakorlat vagy anyagi jogi szempont szerint, mint az apasági vélelem megtámadásának önálló esetét vagy eljárásjogi szempontból, mint egyszerűsített igényérvényesítési eszközt alkalmazza.

Álláspontom szerint - ahogy azt a dolgozat jelen és további részeiben bemutatni és alátámasztani szándékozom - sem egyik, sem másik megközelítés önmagában nem helyes, mert mindkettő a

¹⁶ Bpnp. tv. 16. § (1) bekezdés és 17. § (2) bekezdés

¹⁷ Bpnp. tv. 17. § (3) és (4) bekezdés

nemperes eljárás előzőekben ismertetett határaiba ütközik, ezért az eljárási és az anyagi jogi szabályok együttes alkalmazásával tölthető be a jogintézmény szerepe.

A bíróság oldaláról nézve elsődlegesen az eljárásjogi szabályokat vizsgáljuk, annak megállapítása végett, hogy a kérelem befogadható és az eljárás megindítható-e.

Az apaság vélelmének megdöntése a Bpnp. tv. szerinti nemperes eljárásban akkor kérhető, ha annak a Ptk. 4:114. § (1) bekezdésében foglalt feltételei fennállnak.¹⁸

A törvényhelyből következik, hogy a Ptk. 4:114. § (1) bekezdésében írt jogintézmény nem az apaság vélelme megdöntésének önálló, anyagi jogi szabályait, hanem az apaság vélelmének a Ptk. más részében meghatározott feltételek szerinti megdöntéséhez a pernél egyszerűbb, gyorsabb és koncentráltabb jogi út igénybevételének feltételeit tartalmazza.

A Ptk. is akként fogalmaz a 4:114. § (1) bekezdés elején, hogy „nincs szükség az apaság vélelmének megdöntése iránti perindításra”, amiből szintén következik, hogy nem az apaság vélelme megtámadásának a 4:107. §-tól eltérő, további okait sorolja fel.

A Ptk. 4:114. § (2) bekezdése szerint az (1) bekezdésben meghatározott esetben a bíróság nemperes eljárásban a vélelmezett apa, az anya és a gyermeket teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal magáénak elismerni kívánó férfi közös kérelmére megállapítja, hogy a gyermeknek nem az anya férje vagy volt férje az apja. Az apaság kérdését ugyanebben az eljárásban teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal kell rendezni.

Az anyagi jog előző bekezdésben hivatkozott szabálya egyrészt azt határozza meg, hogy a bíróság milyen érdemi döntést hozhat a nemperes eljárásban, másrészt rögzíti, hogy a döntés meghozatalának korlátja a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat. Ebből következik, hogy az apaság vélelme megdöntéséhez szükséges feltételek fennállása esetén is nemperes eljárásban csak akkor hozható érdemi - ítélt dolgot eredményező - döntés, ha az apai státusz egyúttal rendezésre kerül.

¹⁸ Bpnp. tv. 14. § (1) bekezdés

A Ptk. 4:114. § (3) bekezdésének azon előírását, miszerint a nemperes eljárás megindítására az apaság vélelmének megdöntésére irányuló per megindítására vonatkozó határidőket nem lehet alkalmazni az előzőkkel megegyezően mint alaki, de - ahogy később látni fogjuk-, nem mint a nemperes eljárás megindításához szükséges, hanem negatív értelemben, a nemperes eljárás alkalmazását nagy időtávban lehetővé tevő feltételt kell kezelni.

A kérelem befogadását követően a bíróságnak az érdemi döntés meghozatalához szükséges körülményeket kell vizsgálnia, amelyeket szintén az anyagi jog határoz meg, de hogy annak mely jogintézményei kerülnek alkalmazásra azt a Bpnp. tv. 16. § (3) bekezdése határozza meg, miszerint a bíróság eljárása során megvizsgálja az apaság vélelmének megdöntéséhez, az apai elismerő nyilatkozat megtételéhez és annak teljes hatályához szükséges feltételek fennállását.

A nemperes eljárási törvényhely mint utaló szabály meghatározza azokat az anyagi jogi előírásokat, amelyeket a bíróságnak sorrendben az érdemi döntés meghozatala érdekében alkalmaznia kell. Ezt támasztja alá az is, hogy később a Bpnp. tv. az érdemi döntés feltételeként - valamennyi fél meghallgatáson való jelenlétén túl - azt írja elő, hogy az apaság vélelmének megdöntéséhez, az apai elismerő nyilatkozat megtételéhez és annak teljes hatályához szükséges feltételek fennálljanak azzal, hogy ha a feltételek valamelyike nem áll fenn, akkor a bíróság a kérelmet végzéssel elutasítja.¹⁹

A fentiekből adódóan a következő részben a Ptk. 4:114. § (1) és (3) bekezdésében rögzített előírásokat, mint a nemperes eljárás megindításához szükséges alaki feltételeket, majd külön fejezetben a Bpnp. tv. 16. § (3) bekezdésében hivatkozott anyagi jogi intézményeket és azok alapján irányadó élethelyzeteket, mint az érdemi döntéshez elengedhetetlen körülményeket vizsgálom.

¹⁹ Bpnp. tv. 17. § (1) - (2) bekezdés

III. Anyagi jogi feltételek az eljárás megindításához

Elöljáróban mindenképp szükséges rögzíteni, hogy az Alaptörvény hetedik módosítása folytán beiktatott 28. cikk szerint a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.

Az apaság vélelmének nemperes eljárásban történő megdöntése vonatkozásában a törvény indokolása a kommentárirodalomban is kizárólag használt azon alapvetésből indul ki, hogy azon esetekben, amelyek a felek között jogvitát nem képeznek, az apai jogállás nemperes eljárásban is rendezhető. Tipikus példaként említik, *„ha az anya házassági köteleke már nyilvánvalóan valóban csak jogilag áll fenn, a házasfelek életközössége legalább 300 napja megszűnt, esetleg nem is egy országban vagy földrészben élnek, és a gyermek biológiai apja - rendszerint az anya élettársa - kész is volna a gyermek elismerésére, de azt az anya férjére vonatkozó apasági vélelem fennállása, amíg ez megdöntésre nem kerül, megakadályoz.”*²⁰ Ugyanakkor a későbbiekben látni fogjuk, hogy a törvényben az eljáráshoz előírt feltételek tartalmuknál fogva nemcsak a legegyszerűbb és a törvényhely megalkotását indokoló, hanem bonyolult élethelyzetekben is lehetővé teszik a peres út mellőzését.

A Ptk. 4:114. §-a négy pozitív és egy negatív feltételt határoz meg az apaság vélelmének megdöntéséhez nemperes eljárásban.

A négy pozitív feltétel szerint:

- I. az apaság vélelme az anya házassága alapján kell, hogy fennálljon,
- II. az apaság vélelmének megdöntése esetén az apai státusz teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal kell, hogy betölthető legyen,
- III. a házastársak életközössége legalább háromszáz napja meg kellett, hogy szűnjön és

²⁰ Szeibert Orsolya: Az apaság vélelmének megtámadása In: Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal szerk. Vékás Lajos, Complex Kiadó Kft. Budapest, 2013, 309. oldal

IV. az eljárás iránt mind az anya, mind a jog szerinti apa és mind a gyermeket magáénak elismerni kívánó férfi közös kérelmet kell, hogy előterjesszen, míg a negatív feltételnek megfelelően a nemperes eljárás megindítására az apaság véelmének megdöntésére irányuló per megindítására vonatkozó határidőket nem lehet alkalmazni.

Az alábbiakban a fent megnevezett feltételek anyagi jogi tartalmát ismertetem kizárólag az eljárás megindulásához a bíróság által vizsgálni szükséges szempontok szerinti mértékben.

1. A házassági köteléken alapuló apasági vélelem

A gyermek apjának - ha a törvény eltérően nem rendelkezik - azt a férfit kell tekinteni, akivel az anya a gyermek fogamzási idejének kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő vagy annak legalább egy része alatt házassági kötelékben állt. A házasság érvénytelensége az apaság véelmét nem érinti.²¹

A törvényhelyben megjelölt fogamzási idő kezdete az apaság véelme megdöntésének feltételei körében játszik fontos szerepet, ezért ott kerül részletesen elemzésre. E helyen elegendő annyit megjegyezni, hogy *„a vélelem szempontjából a házasságnak van jelentősége, a tényleges életközösségnek nincs. E vélelem alapeset, elsőbbséget élvez a többi vélelemhez képest, és automatikusan beáll, ahhoz semmiféle nyilatkozatra vagy jogcselekményre nincs szükség.”*²²

A törvény a vélelem beállása szempontjából nem tulajdonít annak sem jelentőséget, hogy *„...valóban csak a férjjel folytatott-e az anya nemi kapcsolatot vagy sem. Így az anya férjét kell a gyermek apjának tekinteni abban az esetben is, ha az anya már - a házasság felbontása nélkül - más férfivel él együtt és a gyermek valójában ezzel a másik férfivel létesített nemi kapcsolatból származik.”*²³

A gyermek fogamzási idején történt nemi érintkezés az apaság házasságon alapuló véelmének megdöntése érdekében különösen vizsgálandó körülmény, amit a jog az apaság véelmének

²¹ Ptk. 4:99. § (1) bekezdés

²² Navratyil Zoltán In: Családjog a 2013. évi V. törvény alapján az új polgári törvénykönyv szövegének rövid magyarázata szerk. Csehi Zoltán Menedzser Praxis Szakkiadó és Gazdasági Tanácsadó Kft. Budapest, 2014, 143. oldal.

²³ Barzó Tímea: A magyar család jogi rendje Patrocínium Kiadó Budapest, 2017, 283. oldal

keletkezése körében figyelmen kívül hagy, ezzel „...nehéz helyzetbe hozza a biológiai apát, hiszen az ő apai elismerő nyilatkozatának jogi akadályát képezi az apai jogállás betöltöttsége.”²⁴

További eljárásjogi követelmény, hogy ha az apaság véelmét megalapozó házasság a kérelem beadásának időpontjában már megszűnt, a kérelemhez csatolni kell a házasság megszűnését igazoló okiratot.²⁵ Ez elvezet azon szintén vizsgálandó körülményhez, hogy az utólagos házasságkötésen alapuló apasági vélelem nem állhat fenn a nemperes eljárás megindításához.

A törvény rendelkezése szerint, ha az anya a fogamzási idő kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő vagy annak egy része alatt nem állott házassági kötelékben, és apasági vélelmet keletkeztető reprodukciós eljárásban sem vett részt, vagy ha az apaság véelme megdőlt, a gyermek apjának kell tekinteni azt a férfit, aki a gyermeket teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal a magáénak ismerte el.²⁶ A törvényhelyben megjelölt „apaság véelme megdőlt” kifejezés magában foglalja az utólagos házasságkötésen alapuló apasági vélelmet is, ami szerint, ha a nő házasságának megszűnése után újból házasságot kötött, az újabb házasságának fennállása alatt született gyermeke apjának akkor is az újabb férjet kell tekinteni, ha a korábbi házasság megszűnése és a gyermek születése közt háromszáz nap nem telt el. Ha ez a vélelem megdőlt, a gyermek apjának a korábbi férjet kell tekinteni.²⁷

Az idézett jogszabályhelyek és a Ptk. azon előírásának egybevetése után, miszerint annak bírósági megállapítását követően, hogy a gyermeknek nem az anya férje vagy volt férje az apja a nemperes eljárásban, külön jegyzőkönyvben felvett teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal kell rendezni az apai jogállást, könnyen belátható, hogy a nemperes eljárásnak nincs helye, ha a házassági köteléken alapuló apasági vélelem megdöntése esetén az anya korábbi férjét kellene az apának tekinteni.

Ugyanígy a jelenleg hatályos Ptk. hatályba lépése előtt önálló esetként szabályozott, utólagos házassággal történő elismerés szabályai sem teszik lehetővé a nemperes eljárást. Csak röviden utalok rá, hogy az utólagos házassággal történő elismerés az anyakönyvi jogszabályokba került át.

²⁴ Barzó: A magyar család jogi rendje i.m. 283. oldal

²⁵ Bpnp. tv. 15. § (2) bekezdés b) pont és (3) bekezdés

²⁶ Ptk. 4:101. § (1) bekezdés

²⁷ Ptk. 4:99. § (3) bekezdés

„Ennek specialitása, hogy a nyilatkozat anyakönyvvezető előtt tehető és már megszületett gyermekre vonatkozik. (az elismerés a gyermek születéséhez képest utólagos.)”²⁸

Főszabályként rögzíthetjük továbbá, hogy *„az apaság házassági köteléken alapuló véelmének megdőléséig más apa megállapítása nyilvánvaló tények mellett sem lehetséges. A vélelem érvényesül a nyilvánvalóan ellene szóló tények léte esetén is, továbbá peres úton a vélelem megdöntése független attól, hogy van-e aki a gyermeket elismerje vagy nincs.”²⁹*

Azonban a nemperes eljáráshoz mindenképp szükséges, hogy legyen olyan férfi, aki a gyermeket az apaság véelmének megdöntése esetén a magáénak ismeri el, mert a nemperes eljárás megindításának további feltételeként az apai elismerő nyilatkozat megtételére vonatkozó kötelezettségvállalást kell előterjeszteni, amivel el is érkeztünk a második pozitív feltételhez.

2. Apai elismerő nyilatkozat megtétele iránti kötelezettségvállalás

Önmagában az eljárás megindításához nem szükséges, hogy azon férfi vonatkozásában, aki a gyermeket a sajátjának kívánja elismerni, az apai elismerés megtételéhez szükséges feltételek is fennálljanak a kérelem beadásának időpontjában.

Álláspontomat támasztja alá az eljárásjog azon szabálya, hogy a kérelemben többek között fel kell tüntetni a kérelmezőknek, valamint a gyermeknek azon adatait, amelyeket a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatban is fel kell tüntetni és a gyermeket teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal magáénak elismerni kívánó férfi születési idejét.³⁰ A kérelemben megkövetelt adatokból kizárólag a gyermek és az őt elismerni kívánó férfi közötti korkülönbségre lehet következtetni, ami ugyan a Ptk. 4:101. § (2) bekezdése által megkövetelt tizenhat év korkülönbség miatt igen fontos, de ahogy azt majd látni fogjuk, messze sem az egyetlen feltétele az apai elismerés megtételének.

²⁸ Hegedűs Andrea: Polgári Jog Családjog R.I.M.Á.K. Bt. Szeged, 2015. 199. oldal

²⁹ Hegedűs i.m. 196. oldal

³⁰ Bpnp. tv. 15. § (1) bekezdés c) - f) pont

Továbbá arra kell figyelemmel lenni, hogy apai elismerő nyilatkozat a gyermek fogamzási idejének kezdetétől tehető. Ha az apai elismerő nyilatkozat megtételére a gyermek születése előtt kerül sor, a nyilatkozat a gyermek megszületésekor válik teljes hatályúvá.³¹

Ugyan az eljárás megindítására a gyermek megszületése előtt is lehetőség van azzal, hogy ebben az esetben a kérelemhez szakorvosi igazolást kell csatolni a születés várható időpontjáról,³² de tekintettel arra, hogy a nemperes eljárásban az apaság vélelemének megdöntésével egyidejűleg az apai jogállást teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal rendezni kell, a nemperes eljárásban a bíróság csak a gyermek megszületése után jár el.

A Ptk. „az a férfi, akitől a gyermek ténylegesen származik” szóhasználata ellenére a bíróság nem köteles vizsgálni továbbá azt sem a kérelem befogadhatósága körében, hogy az elismerő nyilatkozatot az a férfi kívánja-e megtenni, akitől a gyermek ténylegesen származik. *„Megjegyzendő ugyanis, hogy a gyakorlatban a hatóság nem vizsgál(hat)ja az elismerő személy apaságát, így nem kizárt a szívességi elismerés.”*³³ A törvény nem zárja ki, hogy az elismerést tevő férfi más alapon rokona lehessen a gyermeknek, így elvileg a nagyszülő vagy a testvér is elismerheti a gyermekre vonatkozó apaságát.

A bíróságnak arra különös figyelemmel kell lennie, hogy apai elismerő nyilatkozat a gyermek fogamzási idejének kezdetétől tehető,³⁴ ezért az eljárásjog is előírja, hogy a kérelemhez csatolni kell a gyermek eredeti születési anyakönyvi kivonatát vagy annak hiteles másolatát. Ha a gyermek a kérelem beadásának időpontjában még nem született meg, a kérelemhez szakorvosi igazolást kell csatolni a születés várható időpontjáról.³⁵ Ezen a ponton már érdemes kiemelni - azt a teljes hatályú apai elismerés körében részletesen ismertetésre kerülő körülményt -, hogy az apai elismerés a gyermek megszületésekor válik teljes hatályúvá, így a bíróságnak akkor is a gyermek megszületése után kell eljárnia, ha a kérelem még a gyermek megszületése előtt érkezett.

³¹ Ptk. 4:101. § (3) bekezdés

³² Bpnp. tv. 15. § (4) bekezdés

³³ Hegedűs i.m. 198. oldal

³⁴ Ptk. 4:101. § (3) bekezdés

³⁵ Bpnp. tv. 15. § (2) bekezdés a) pont és (4) bekezdés

3. A házastársak életközösségének megszűnése legalább háromszáz napja

A harmadik pozitív feltételt két szempontból szükséges megvizsgálni. Egyrészt fontos tisztázni, hogy a háromszáz nap elteltét milyen időponttól visszafelé kell számítani, ugyanis e körben kétféle jogértelmezés áll egymással szemben.

A jogértelmezések eltérősége abban áll, hogy a 300 napot vagy a nemperes eljárás megindításától visszafelé vagy a vélelmezett fogantatási időre vetítve számítják. *„A többségi - általam is elfogadott álláspont szerint - csak azt kell vizsgálni a nemperes eljárásban, hogy az anya és a férj életközössége megszűnt-e legalább 300 napja, arra nem kell figyelemmel lenni, hogy a gyermek vélelmezett fogantatási idejében fennállt-e az életközösség az anya és a férj között.”*³⁶

A másik szempontja a harmadik pozitív feltétel vizsgálatának az életközösség mibenlétének tisztázása. *„A polgári jog szabályai szerint az életközösségnek három ismérve van: (1) érzelmi közösség (2) szexuális közösség (3) gazdasági közösség.”*³⁷ Amennyiben a három ismérv közül bármelyik nem teljesül nem beszélhetünk életközösségről. Fontos azonban ezen a ponton megjegyezni, hogy a kérelemben mindössze az életközösség megszűnésének időpontját kell megjelölni, a bíróság ahhoz képest az eljárás megindításáig eltelt időt számolja ki és amennyiben az legalább 300 nap, úgy befogadja a kérelmet.

A bíróság arról, hogy a gyermek vonatkozásában az apaság vélelme megdöntésének feltételei fennállnak-e az eljárás során a felek közös, személyes meghallgatását követően érdemben határoz, aminek során az életközösség fennállásának vizsgálata a gyermek érdekeinek érvényesülése szempontjából jut kifejeződésre.

„Vitatható önmagában a vélelmet megtámadó apa és az azt nem ellenző anya egyező nyilatkozata alapján a nemi kapcsolat lehetetlenségét (az anya és a vélelmezett apa között a fogamzás idejére)

³⁶ Fromm i.m.31. oldal

³⁷ dr. Bedő Sarolta: Az apaság vélelmének megdöntése iránti eljárások az M. Járásbíróság gyakorlatában, különös tekintettel az apaság vélelmének megdöntése iránti nemperes eljárásokra 11. oldal
https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/bedo_sarolta__az_apasag_velelmének_megdöntése_nemperes_eljarasban%5bjogi_forum%5d.pdf

*megállapítani.*³⁸ Erre figyelemmel írja elő álláspontom szerint a törvény a házastársak életközösségének viszonylag hosszabb idő óta történt megszűnését mint objektív körülményt az eljárás megindításához.

4. A Felek közös kérelme

A negyedik pozitív feltétel vizsgálatánál az anyagi jog szabályainak tartalmát pontosító és ezáltal az eljárás nemperes jellegét meghatározó eljárásjogi előírásra kell figyelemmel lenni, ami egyértelművé teszi, hogy a vélelem megdöntését célzó eljárást a vélelmezett apának, az anyának és a gyermek vér szerinti apjaként fellépő férfinak közösen kell kérnie és az elismerésre a teljes hatályú elismerés szabályait kell alkalmazni.³⁹ Fontos hangsúlyozni, hogy az apaság vélelmének megdöntésére irányuló nemperes eljárásban három azonos eljárási pozícióban lévő fél vesz részt.

Az apaság vélelmének megdöntése iránti kérelemben többek között fel kell tüntetni a kérelmezőknek, valamint a gyermeknek azon adatait, amelyeket a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatban fel kell tüntetni. Továbbá fel kell tüntetni, ha a gyermek a kérelem beadásának időpontjában már megszületett, a gyermek családi és utónevét, lakóhelyét, születési helyét és idejét, anyja születési családi és utónevét továbbá törvényes képviselője nevét és lakóhelyét, a gyermeket teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal magáénak elismerni kívánó férfi születési idejét; a fennálló apasági vélelmet megalapozó házasság létrejöttének időpontját, valamint annak időpontját, hogy a házastársak életközössége mikor szűnt meg.⁴⁰

5. A perindításra nyitva álló határidők alkalmazhatóságának kizártsága

A nemperes eljárás megindítására az apaság vélelmének megdöntésére irányuló per megindítására vonatkozó határidők nem irányadóak. *„Az apaság vélelmének megdöntése iránti pert ugyanis a kiskorú gyermek és az anya a gyámhatóság hozzájárulásával a kiskorú gyermek 3 éves koráig indíthatja meg, a többi jogosult pedig az apasági vélelem keletkezésétől számított egy év alatt támadhatja meg az apaság vélelmét, ezen szigorú határidők azonban a nemperes eljárásra nem*

³⁸ Barzó: A magyar család jogi rendje i. m. 305. oldal

³⁹ Bpnp. tv. 14.§-ához fűzött miniszteri indokolás

⁴⁰ Bpnp. tv. 15. § (1) bekezdés c) - f) pont

vonatkoznak,”⁴¹ ezért „...a praesumptio egyszerűsített eljárásban való megdöntésére, a feltételek fennállása esetén akár a gyermek 10 éves korában is sor kerülhet.”⁴²

Fontosnak tartom ugyanakkor megjegyezni, hogy „[f]üggetlenül attól, hogy a nemperes eljárás megindítására nem alkalmazhatók a peres eljárás megindítására nyitva álló határidők, az esetek többségében a kérelmezők mégis arra törekednek, hogy minél előbb rendezésre kerüljön az apai státusz, és a gyermek rendezett családban nőjön fel.”⁴³

A fentiek során a Ptk. által meghatározott, a nemperes út igénybeviteléhez előírt feltételeket a bíróság által alkalmazott alaki szempontból vizsgáltam, azon anyagi jogi jogszabályhelyek, amelyeket az érdemi döntés meghozatala során alkalmaznia kell, az eljárásjogi utaló szabályok szerint a következő részben tárgyalom.

IV. A bíróság által az eljárás során érdemben vizsgált körülmények

E fejezet bevezetéseként mindenekelőtt fontosnak tartom tisztázni, miért olyan részletesen, de a jogszabályszöveghez ragaszkodva ismertetem az apaság vélelmének megdöntésére alapot adó körülményeket és azt, amilyen mértékben azokat a bíróságnak vizsgálat tárgyává kell tennie.

A témában eddig megjelent tanulmányokban egymással konkurálva bontakozott ki két álláspont arról, hogy a bíróság mit vizsgál az apaság vélelmének megdöntése körében.

Az egyik álláspont igen részletesen nyilatkoztatja a feleket egyrészt a Ptk. 4:107. § (1) bekezdésére figyelemmel arra, hogy a vélelmezett fogantatási időben volt-e az anya és a férj között nemi kapcsolat, továbbá fontosnak tartja annak tisztázását a felek személyes meghallgatása során, hogy a vélelmezett apának volt-e tudomása az anya új kapcsolatáról, illetve arról, hogy a volt házastársa másik férfitől vár gyermeket, illetve a gyermek mikor született meg. Továbbá szükségesnek tartja azt is megkérdezni a vér szerinti apától és az édesanyától, hogy az eljárással érintett gyermek

⁴¹Kun Annamária: Az apaság vélelmének megdöntése nemperes eljárásban in. Családi Jog XVI. évfolyam 1. szám 2018. március HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 38. oldal

⁴² Bedő i.m. 6. oldal

⁴³ Bedő i.m. 8. oldal

tervezett, várt gyermek volt-e, a vér szerinti apa részt vett-e a terhes-gondozásban, a gyermeket annak megszületése óta együtt nevelik-e a szülők és a gyermekkel egy háztartásban élnek-e.⁴⁴

A másik jogértelmezés ezzel szemben arra az álláspontra helyezkedik, hogy „...csak azt kell vizsgálnia a bíróságnak, hogy az anya és a férj életközössége már legalább 300 napja megszűnt-e, illetve van-e olyan személy, aki gyermeket teljes hatályú apai elismerő nyilatkozattal el kívánja ismerni, így a bíróságnak nem kell a feleket nyilatkoztatnia arra vonatkozóan, hogy a vélelmezett fogantatási időben volt-e az anya és a férj között nemi kapcsolat. „⁴⁵ Ezt azzal indokolja, - amint azt fentiekben már láttuk -, hogy azt sem vizsgálhatja a bíróság, hogy a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot tenni kívánó férfitől származik-e a gyermek.

Álláspontom szerint az első jogértelmezés túlságosan belebonyolódik a bíróság által vizsgálandó körülményekbe, míg a második jogértelmezés túlon túl leegyszerűsíti azokat. Mindkettő hibája abban rejlik, hogy a Ptk. 4:114. §-át mint az apaság véelme megdöntésének önálló esetét tekinti, holott az mint azt a dolgozatelején láttunk, kizárólag a perindítás elkerüléséhez szükséges feltételeket írja elő.

A Bpnp. tv. egyértelműen rögzíti a bíróság feladatát, amikor úgy rendelkezik, hogy a bíróság eljárása során megvizsgálja az apaság véelmének megdöntéséhez, az apai elismerő nyilatkozat megtételéhez és annak teljes hatályához szükséges feltételek fennállását, valamint megállapítja azokat az adatokat, amelyek a személyállapot-változás anyakönyvi bejegyzéshez szükségesek.⁴⁶

Az idézett jogszabályhelyre figyelemmel az tűnik helyes jogértelmezésnek, hogy a bíróság külön vizsgálja, de az eljárásban meghozandó érdemi döntés vonatkozásában együttesen veszi figyelembe azt, hogy egyrészt az apaság véelmének megdöntéséhez szükséges feltételek fennállnak-e és e körben igenis nyilatkoztatja az anyát és a véelmezett apát arra, hogy a gyermek fogantatási időszakában nemileg érintkeztek-e.

⁴⁴ Kun i.m. 40. oldal

⁴⁵ Fromm i.m. 31. oldal

⁴⁶ Bpnp. tv. 16. § (3) bekezdés

Másrészt, miután az apaság vélelmének megdöntéséhez szükséges feltételek fennállnak, vizsgálja az apai elismerő nyilatkozat megtételéhez és annak teljes hatályához szükséges feltételek megvalósulását, amely körben már nem kell külön nyilatkoztatni a gyermeket elismerni kívánó férfit arról, hogy a gyermek tervezett volt-e, vagy részt vett-e az anyával a terhes-gondozáson.

Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a gyakorlatban a gyermeket magáénak elismerni kívánó férfit is megkérdezi a bíróság, hogy a gyermek fogantatási időszakában nemileg érintkezett-e az anyával és fordítva, az anyának is felteszik ezt a kérdést, sőt sokszor a nemi érintkezés kizárólagosságára irányul a kérdésfeltevés.

Ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk, a gyermek érdekeire és jogaira a nemperes eljárásban is fokozott hangsúlyt és figyelmet kell fordítani, sőt egyetérthetünk azzal, hogy *„... az apaság vélelmének megdöntése iránti nemperes eljárásban is érvényesülnie kell a korábbi bírói gyakorlatban kikristályosodott azon elvnek, hogy ha a családi jogállás rendezése a kiskorú gyermek érdekében áll, akkor a bíróságnak a főhangsúlyt erre kell helyeznie a származás kiderítésével szemben.”*⁴⁷

1. A családjog irányadó alapelvei

*„A családjog önálló alapelveinek jelentőségét az adja, hogy a „jogon kívüli” értékek megjelenésének a családjogi jogalkalmazásban kiemelt szerepe van, hiszen éppen ez az a jogterület, ahol az alkalmazott jogi eszközöknek leginkább követniük kell az általános erkölcsi elvárásokat, amelyeket az alapelvi szintű rendelkezések „közvetítenek” a jogalkalmazók felé, azok tehát a konkrét szabályok alkalmazásának az „alapszemléletét”, a jogalkalmazás elvi kereteit határozzák meg.”*⁴⁸

A dolgozatban nem valamennyi alapelvet ismertetem, hanem kizárólag azokat, amelyekre az apaság vélelmének megdöntése és erre figyelemmel a gyermek családi jogállásának rendezése során különös figyelemmel kell lennie a bíróságnak, mint jogalkalmazónak.

⁴⁷ Fromm i.m. 31. oldal

⁴⁸ Kőrös András: Alapelvek In: Az új Ptk. magyarázata III/VI. kötet Polgári Jog Családjog szerk. Kőrös András HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013, 21. oldal

1.1. A házasság és a család védelme

A törvény védi a házasságot és a családot. A törvény alkalmazása során a családi és az egyéni érdek összhangját biztosítva kell eljárni.⁴⁹

A Ptk. 4:1. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés tartalmát fejti ki az Alaptörvény L. cikk (1) bekezdése, ami akként rendelkezik, hogy Magyarország védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. Rögzíti továbbá, hogy a családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.

A nemperes eljárás megindításakor az életközösség a házastársak között már megszűnt, ekként az Alaptörvény rendelkezésére figyelemmel a házasság intézménye kiüresedett, ezért is rögzíthetjük, hogy az Alaptörvény hivatkozott házasságot védő rendelkezése *„nem jelenti viszont a házasság felbonthatatlanságának kimondását, azaz a bontás mindenáron történő megakadályozását vagy megnehezítését.”*⁵⁰

A dolgozat tárgyát képező eljárás alapjául szolgáló élethelyzetek során sok esetben a házasság már csak jogi értelemben áll fenn, a házasfelek *„új kapcsolatot létesítenek, esetlegesen élettársi kapcsolatot is kialakítanak új partnerükkel. A kapcsolatból gyermek születik, akit a felek sok esetben terveznek, együtt várnak és a gyermek biológiai apja teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot kíván tenni.”*⁵¹

A nemperes eljárásban továbbá fokozott figyelmet kell fordítani a Ptk. 4:1. § (2) bekezdése szerinti a családi és az egyéni érdek összhangjának elvére, ami *„elsősorban a jogalkalmazó szervekkel szemben fogalmaz meg követelményt. Az egyedi ügyeket a jogszabályokban foglaltaknak megfelelően kötelesek eldönteni, a családon belüli érdekegyensúly biztosításával.”*⁵²

⁴⁹ Ptk. 4:1.§

⁵⁰ Hegedűs i.m. 27. oldal.

⁵¹ Zahoránszkyne dr. Ungvári Ilona Mercedes: Az apaság vélelemének megdöntése nemperes eljárásban 3.oldal.https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/zahoranszkyne_ungvari_ilona_mercedesz__az_apasag_velelmenek_meg_dontese_nemperes_eljarasban%5bjogi_forum%5d.pdf

⁵² Hegedűs i.m. 30. oldal.

A családi kapcsolat alapja azonban nemcsak a házasság, hanem a szülő-gyermek viszony is. Mivel a nemperes eljárást akár tíz éves vagy idősebb, korábban a házastársak életközösségében nevelt, de nem az anya férjétől származó gyermek vonatkozásában is lehet kezdeményezni, a legnagyobb szerephez az eljárás során a gyermek érdekének védelmét szolgáló alapelv jut.

1.2. A gyermek érdekének védelme

A családi jogviszonyokban a gyermek érdeke és jogai fokozott védelemben részesülnek. A gyermeknek joga van ahhoz, hogy saját családjában nevelkedjék. Ha a gyermek nem nevelkedhet saját családjában, akkor is biztosítani kell számára, hogy lehetőleg családi környezetben nőjön fel és korábbi családi kapcsolatait megtarthassa. A gyermeknek a saját családjában, illetve a családi környezetben nevelkedéséhez és a korábbi családi kapcsolatai fenntartásához fűződő jogát törvényben meghatározott esetben, kivételesen és a gyermek érdekében lehet korlátozni.⁵³

„A gyermeket védő alapelv tartalma kettős: egyrészt azt kívánja biztosítani, hogy valamennyi, a gyermekkel összefüggő jogviszony elsődleges szempontja a gyermek érdeke legyen, másrészt azt, hogy a gyermek az őt érintő szülői döntéseknek, hatósági eljárásoknak ne a tárgya legyen, hanem olyan legfőbb érdekeltje, akit tájékoztatni kell a szóban lévő kérdésekről, jogosult azokról véleményt nyilvánítani és véleményét - korának, érettségének megfelelően - kellő súllyal figyelembe kell venni.”⁵⁴

Az alapelv kettős tartalmának első része, a gyermek érdeke három részből tevődik össze. *„Egyrészt a gyermek alanyi joga arra, hogy eltérő érdekek esetében az ő legfőbb érdekét elsődleges szempontként értékeljék és vegyék figyelembe egy gyermeket érintő valamennyi konkrét ügy elbírálásakor. Ez a jog a részes államokra vonatkozó kötelezettséget tartalmaz, amely közvetlenül alkalmazandó és a bíróságon is számon kérhető. Másodszor alapvető értelmezési alapelv, azaz, ha egy jogi rendelkezés többféleképpen is értelmezhető, azt a jogértelmezést kell alapul venni, amely a leghatékonyabban és várhatóan a legsikeresebben szolgálja majd a gyermek legfőbb érdekét. Végül eljárási szabály is, mivel amikor egy gyermeket érintő döntést kell hozni, a döntéshozatali*

⁵³ Ptk. 4:2.§

⁵⁴ Kőrös András: Alapelvek i.m. 28. oldal

*folyamatban értékelni kell a döntésnek az érintett gyermekre gyakorolt lehetséges hatásait, melyet az erről szóló határozat indoklásában részletezni szükséges.*⁵⁵

A gyermek érdekét védő alapelv eljárási szabály részének érvényre juttatása érdekében a Gyermekjogi Egyezmény⁵⁶ előírja, hogy az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek vagy, adott esetben a helyi szokás szerint, a nagycsaládnak vagy a közösségnek, a gyámoknak vagy más, a gyermekért törvényesen felelős személyeknek azt a felelősségét, jogát és kötelességét, hogy a gyermeknek az Egyezményben elismert jogai gyakorlásához, képességei fejlettségének megfelelően, iránymutatást és tanácsokat adjanak.⁵⁷

Az alapelvnek a gyermek részére a saját családban történő nevelkedését biztosító része vonatkozásában a Gyermekjogi Egyezmény rögzíti, hogy a gyermeket születésekor anyakönyvezik és ettől kezdve joga van ahhoz, hogy nevet kapjon, állampolgárságot szerezzen és lehetőség szerint ismerje szüleit, valamint ahhoz, hogy ezek neveljék.⁵⁸

Témánk szempontjából kiemelés érdemel továbbá az alapelv azon rendelkezése, miszerint a gyermek korábbi családi kapcsolatai fenntartásához fűződő jogát csak kivételesen lehet korlátozni. Erre a Gyermekjogi Egyezmény is fokozott hangsúlyt fektet, mikor úgy rendelkezik, hogy az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy törvénysértő beavatkozás nélkül tiszteletben tartják a gyermeknek saját személyazonossága - ideértve állampolgársága, neve, családi kapcsolatai - megtartásához fűződő, a törvényben elismert jogát.⁵⁹

A fentiekre figyelemmel a nemperes eljárás során különös hangsúlyt kell fektetni arra, hogy a gyermek és az apaság vélelmének megdöntéséig esetleg ténylegesen apjának tekintett jog szerinti apa vonatkozásában *„[a] rokon kötelék felbontásával azonban a két személy között esetleg fennálló szoros érzelmi szálak nem lehet elszakítani és a gyermek mindenekfelett álló érdeke is azt*

⁵⁵Barzó Tímea: A családjog alapelvei és érvényesülésük nehézségei In. Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) különszám Egyetemi Kiadó, Miskolc 2017 37-57. oldal 46. oldal

⁵⁶ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, kihirdetve az 1991. évi LXIV. számú törvénnyel

⁵⁷ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény 5. cikk

⁵⁸ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény 7. cikk

⁵⁹ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény 8. cikk

kívánja, hogy biztonságos, nyugodt, stabil körülmények között nevelkedjen, fejlődjön. Ezt szolgálják az ún. továbbélő jogok.”⁶⁰

Az ún. továbbélő jogok körében a Ptk. előírja, ha a bíróság az apasági vélelem megdöntése iránti keresetnek helyt ad, indokolt esetben, kérelemre a gyermeket feljogosíthatja családi nevének további viselésére akkor is, ha az apai jogállást már más tölti be; és azt a férfit, aki a gyermeket hosszabb időn keresztül a családjában a sajátjaként nevelte, feljogosíthatja a gyermekkel való kapcsolattartásra.⁶¹

A bíróság a gyermek érdekeire figyelemmel, még az érdemi nyilatkozatok megtétele előtt a gyakorlatban az eljárás kezdetén tájékoztatja a feleket az apai státusz megszűnésének jogkövetkezményeiről, ami szerint többé *„[a]z apának nincs szülői felügyeleti joga, nincs tartási kötelezettsége, és ez magától értetődő módon érinti a gyermeket, aki tovább nem viselhetné a korábban apának vélt férfi családi nevét, és kapcsolatot sem tarthatna vele jogilag védett módon.”⁶²*

„A Ptk. ezzel számolva figyelembe veszi a nagykorú gyermek identitáshoz fűződő jogát: a nagykorú személy ebben az esetben maga dönthet arról, hogy az addig viselt családi nevét viseli-e tovább vagy az elismerő nyilatkozatot megtevő férfi - immáron apa - nevét viseli. Ha a gyermek nem nyilatkozik, az apaság vélelme nem érinti a névviselést.”⁶³

Az ún. továbbélő jogok körében a kapcsolattartás fontosságát azért is külön ki kell emelni, mert *„[a] gyermek és az apaként szeretett férfi között kialakult bensőséges kapcsolat egyik napról a másikra történő megszakítása súlyosan károsíthatja a gyermek lelki fejlődését, érzelmi biztonságát.”⁶⁴*

⁶⁰ Barzó Tímea: Az apaság vélelmének megtámadása In: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja II. kötet szerk. Osztovits András Opten Informatikai Kft. Budapest, 2014, 172. oldal

⁶¹ Ptk. 4:113. § (1) - (2) bekezdés

⁶² dr. Szeibert Orsolya: Az apaság vélelmének megtámadása In: Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz szerk. Vékás Lajos és Gárdos Péter Wolters Kluwer Kiadó Budapest 2014, 724. oldal

⁶³Szeibert Orsolya: A leszármazáson alapuló rokoni kapcsolat In: A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal szerk. Vékás Lajos i.m. 303. oldal

⁶⁴Barzó: A családjog alapelvei és érvényesülésük nehézségei i.m. 48. oldal

1.3. A méltányosság és a gyengébb fél védelme

A témánk szempontjából lényeges utolsó és a jogalkalmazást meghatározó alapelv szerint a családi jogviszonyokat méltányosan és az érdekei érvényesítésében gyengébb fél védelmét figyelembe véve kell rendezni.⁶⁵

Ezen alapelv elsősorban a jogalkalmazóknak ad iránymutatást és összezseng a Gyermekjogi Egyezmény szabályaival, amelyek a gyermekek jogainak érvényesülése körében előírják, hogy az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeki jogokat hazai törvényhozásuknak és a tárgyra vonatkozó nemzetközi okmányokban vállalt kötelezettségeiknek megfelelően érvényre juttassák.⁶⁶ „Mind a méltányosság, mind a gyengébb fél védelme mint egymással szorosan összetartozó alapelvek azt is kifejezésre kívánják juttatni, hogy a családjogi jogvitákban a jogalkalmazónak törekednie kell a viták kulturált, lehetőség szerint minden érintett félnek megbékélést hozó rendezésére.”⁶⁷

2. Az apaság vélelmének megdöntéséhez szükséges feltételek

Mindenekelőtt rögzíteni kell, ha az apai státus betöltött, ugyanazon gyermekre nézve más férfi apaságának megállapítása iránt nem indítható per,⁶⁸ ugyanígy teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat is csak akkor tehető, ha az apaság vélelme megdőlt.

Az apaság vélelmét azon az alapon lehet megtámadni, hogy az, akit a vélelem alapján apának kell tekinteni, a gyermek anyjával a fogamzás idejében nemileg nem érintkezett vagy a körülmények szerint egyébként lehetetlen, hogy a gyermek tőle származik.⁶⁹

Az idézett törvényhely első fordulata alkalmazható a nemperes eljárásban, mivel arra vonatkozóan, hogy a vélelmezett apa és az anya között a fogamzási időben nemi érintkezés nem történt a felek nyilatkoztathatóak. Azonban annak bizonyítása, miszerint lehetetlen, hogy a nemi érintkezés

⁶⁵ Ptk. 4:4.§

⁶⁶ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény 7. cikk

⁶⁷ Szeibert Orsolya: Alapelvek In: A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal szerk. Vékás Lajos i.m. 241. oldal.

⁶⁸ BH2002. 231. szám

⁶⁹ Ptk. 4:107. § (1) bekezdés

ellenére a gyermek a vélelmezett apától származzon a nemperes eljárásban kizárt, mert ezen eset objektív, igaz tényeket, teljes bizonyosságot kíván, amihez természettudományos értékű bizonyítékok szolgáltatása szükséges.⁷⁰

Mivel „az apaság vélelem megdöntésére irányuló nemperes eljárásban csak okirati bizonyításnak van helye, egyéb bizonyítás felvételére (tanúkihallgatásra vagy igazságügyi szakértő kirendelésére) nem kerülhet sor,⁷¹ az apasági vélelem megdöntéséhez annak bizonyítása szükséges, hogy a vélelmezett apa a gyermek anyjával a fogamzás idejében nemileg nem érintkezett.

A bizonyítás szűkös lehetősége miatt említést érdemel még a fogamzási idő jogi megítélése. A vélelmezett fogamzási idő a gyermek születésének napjától visszafelé számított száznolcvankettedik és háromszázadik nap között eltelt idő, mind a két határnap hozzászámításával. Bizonyítani lehet, hogy a gyermek fogamzása a vélelmezett fogamzási idő előtt vagy után történt.⁷² De a nemperes eljárásban a fogamzási idő ténylegességére eltérő nyilatkozatok esetén nem nyílik lehetőség bizonyítás felvételére, hanem a kérelem elutasítást eredményezi.

„A bírói gyakorlat és a jogirodalom a nemi érintkezés hiányának okait a fizikai, illetve az érzelmi távolság eseteiben jelöli meg.”⁷³ A nemperes eljárás keretében a nemi érintkezés hiányának, mint az apaság vélelmének megdöntéséhez szükséges feltétel bekövetkezésének a vizsgálata az anya és a vélelmezett apa egybehangzó nyilatkozatán alapul. Ugyan fentebb már láttuk, hogy a nyilatkozaton túlmenően objektív feltétel is kell a bizonyításhoz, de annak szűkös volta miatt az eljárás idején már hosszabb ideje külön élő házastársak esetén is elég annak vizsgálata, hogy érzelmileg távol voltak-e a felek egymástól, a fizikai távolság vizsgálatot nem igényel, különös figyelemmel az életközösség három, korábban tárgyalt feltételére is.

3. Teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat

„A kérelemnek megfelelően a bíróság nemperes eljárásban először megállapítja, hogy a gyermeknek nem az anya férje az apja, majd ezt követően ugyanabban az eljárásban a kérelmező

⁷⁰ BH1983. 21. és BH1981. 64. szám

⁷¹ Barzó: A magyar család jogi rendje i. m. 317. oldal

⁷² Ptk. 4:99. § (2) bekezdés

⁷³ Barzó: A magyar család jogi rendje i.m. 304. oldal

*apa megteszi a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot. Erre azonban természetesen csak akkor van mód, ha a teljes hatályú apai elismerésnek fennállnak a törvényi előfeltételei.”*⁷⁴

A Bnp. tv. szerint a bíróság eljárása során megvizsgálja az apai elismerő nyilatkozat megtételéhez és annak teljes hatályához szükséges feltételek fennállását.⁷⁵

A törvényszöveg külön veszi egyrészt az apai elismerés megtételéhez és másrészt annak teljes hatályához szükséges feltételek vizsgálatát.

Az apai elismerő nyilatkozatot személyesen lehet megtenni,⁷⁶ ezért valamennyi fél részvétele a meghallgatáson nélkülözhetetlen. Hangsúlyozni szükséges, hogy a nemperes eljárás szabályai már önmagában bármelyik fél személyes meghallgatástól távolmaradása esetére a kérelem elutasítását írják elő,⁷⁷ ezért jelen alfejezetben a valamennyi fél jelenléte mellett megtenni kívánt apai elismeréshez szükséges feltételeket vizsgálom.

Mindenekelőtt a bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy a gyermek és az elismerő nyilatkozatot tenni kívánó férfi között legalább tizenhat év korkülönbség legyen. Ugyanis apai elismerő nyilatkozatot a gyermeknél legalább tizenhat évvel idősebb férfi tehet.⁷⁸ *„A korkülönbség előírása adott esetben elzárhatja az apát az olyan gyermek elismerésétől, akit tizenhat éves kora előtt nemzett, még akkor is, ha az elismerő nyilatkozatát később - tehát cselekvőképessége megszerzése után - kívánná megtenni. Ilyen esetben nyitva áll az apaság bírói megállapítása, mint apasági vélelem.”*⁷⁹

Az apai elismerő nyilatkozat vonatkozásában a nyilatkozatot tevő férfi esetében vizsgálni szükséges, hogy cselekvőképessége korlátozott-e. *„Ennek megfelelően a korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a származás megállapításával összefüggő nyilatkozatok tekintetében részlegesen korlátozó*

⁷⁴ Barzó Tímea: Az apaság vélelmének megtámadása In: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja II. kötet szerk. Osztovits András i.m. 175. oldal

⁷⁵ Bnp. tv. 16. § (3) bekezdés

⁷⁶ Ptk. 4:101. § (4) bekezdés

⁷⁷ Bnp. tv. 17. § (1) bekezdés a) pont

⁷⁸ Ptk. 4:101. § (2) bekezdés

⁷⁹ Barzó: A magyar család jogi rendje i. m. 291. oldal

gondnokság alá helyezett személy apai elismerő nyilatkozatának érvényességéhez a törvényes képviselő hozzájárulása szükséges.”⁸⁰

Az apai elismerés megtételéhez szükséges feltételek közül a megkövetelt életkoron és a férfi cselekvőképességén vagy annak korlátozottsága esetén a hozzájárulás megtételére jogosult nyilatkozatán túlmenően arra kell figyelemmel lenni, hogy *„[a]z elismerő nyilatkozatot nem lehet feltételtől függővé tenni. Így a férfi például a méhmagzat elismerését nem kötheti a megszületendő gyermek neméhez vagy ahhoz, hogy csak egészséges gyermeket fogad el magáénak. Nem lehet érvényesen kikötni a vállalás feltételeként a gyermektartásdíj fizetésének kizárását sem.”⁸¹*

A fentieket követően az apai elismerő nyilatkozat teljes hatályához szükséges feltételeket vizsgálja a bíróság.

Az apai elismerő nyilatkozat teljes hatályához szükséges az anyának, a kiskorú gyermek törvényes képviselőjének és - ha a gyermek a tizennegyedik életévét betöltötte - a gyermeknek a hozzájárulása. Ha az anya a gyermek törvényes képviselője, a hozzájárulást e minőségében is megadhatja, kivéve, ha az anya és a gyermek között érdekellentét áll fenn. Ebben az esetben a gyámhatóság a kiskorú gyermek törvényes képviselőjére eseti gyámot rendel. Ha az anya vagy a gyermek nem él vagy nyilatkozatában tartósan gátolva van, a hozzájárulást a gyámhatóság adja meg.⁸²

„A törvényben előírt hozzájáruló nyilatkozatok hiányában a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat nem válik hatályossá, azaz a megtett nyilatkozathoz jogkövetkezmények nem fűződnek. Ilyenkor az apaság bírói megállapítása lehet a megoldás...A hozzájárulás sem tehető feltételtől függővé, például attól, hogy a gyermeket elismerő férfi ne éljen szülői jogaival, ne igényeljen kapcsolattartást stb. Ha az anya ilyen feltétellel kívánna az apai elismeréshez hozzájárulni, tájékoztatni kell arról, hogy ilyen feltétel érvényesen nem köthető ki.”⁸³

⁸⁰ Barzó: A magyar család jogi rendje i.m. 292. oldal

⁸¹ Barzó: A magyar család jogi rendje i. m. 291. oldal

⁸² Ptk. 4:101. § (5) bekezdés

⁸³ Barzó: A magyar család jogi rendje i.m. 293. oldal

A gyermek nevében az anya adja a hozzájárulást, de ha az anya kiskorú, akkor a gyermeknek gyámot kell rendelni, aki egyben a törvényes képviselő feladatát is ellátja. Ha az anya és a gyermek között érdekellentét van, a gyermek részére a gyámhatóság eseti gyámot rendel, aki dönt a hozzájárulás megadásáról. *„Az anya és a nagyobb gyermek hozzájárulása azért fontos, hogy ne tölthesse be bárki az apai jogállást, így ez az intézmény a kontroll szerepét tölti be a gyermek érdekében. Ha az anya kiskorú, a szükséges hozzájárulást akkor is maga teszi.”*⁸⁴

Többször akkor indítják meg a nemperes eljárást, amikor a gyámhatóság hozzájárult, hogy az anya a gyermekével közösen indítson pert az apaság vélelmének megdöntése iránt. A gyámhatóság hozzájáruló nyilatkozatát is csatolják a felek a kérelem mellékleteként, ami fontos támpontul szolgál a bíróságnak a gyermek érdekeinek megítéléséhez. *Ugyanis „[a] per megindítása előtt a gyámhatóság mérlegeli, hogy a perindítást jóváhagyja-e. A jóváhagyás feltétele, hogy a családi jogállás rendezése a kiskorú érdekében álljon.”*⁸⁵

A jegyzőkönyv vagy az okirat aláírását követően az apai elismerő nyilatkozat nem vonható vissza. A teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat mindenkivel szemben hatályos.⁸⁶ De, ha az apaság vélelmének megdöntését megállapító végzés nem emelkedik jogerőre, az eljárás során tett apai elismerő nyilatkozat hatálytalan.⁸⁷

Ha a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat megtételére nagykorú gyermek esetében kerül sor, a gyermek nyilatkozhat, hogy a vér szerinti apa családi nevét kívánja-e a továbbiakban viselni vagy az addig viselt családi nevét viseli tovább. Nyilatkozat hiányában a gyermek nevét az apaság vélelmére nem érinti.⁸⁸

Végezetül a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat alapján a változások anyakönyvi átvezetése során felmerülő gyakorlati problémákra szeretném felhívni a figyelmet.

⁸⁴ Barzó: A magyar család jogi rendje i. m. 293. oldal

⁸⁵ Hegedűs i.m. 204. oldal

⁸⁶ Ptk. 4:102. § (1) - (2) bekezdés

⁸⁷ Bpnp. tv. 18. § (2) bekezdés

⁸⁸ Ptk. 4:101. § (7) bekezdés

A törvény szerint a bíróság az apai elismerő nyilatkozatot és az annak teljes hatályához szükséges hozzájáruló nyilatkozatokat külön jegyzőkönyvben rögzíti. Az elsőfokú bíróság az apaság vélelmének megdöntését megállapító jogerős végzést, valamint a külön jegyzőkönyvbe foglalt - teljes hatályú apai elismerés tárgyában tett - nyilatkozatokat közli az illetékes anyakönyvvezetővel.⁸⁹

A fenti előírásra az anyakönyvi eljárásról szóló jogszabály határidőt is megállapít, mikor előírja, hogy az apai elismerő nyilatkozatot felvevő szerv a nyilatkozat aláírt példányát három napon belül megküldi az adatok rögzítésére illetékes anyakönyvvezetőnek.⁹⁰

E körben ki kell térni azon törvényi előírásra, miszerint a bíróság tájékoztatja a kérelmezőket a gyermek családi nevében való megállapodás lehetőségéről. Ha az eljárás folyamán a kérelmezők a gyermek családi nevében megállapodnak, a bíróság a kérelemnek helyt adó végzés jogerőre emelkedését követően a jegyzőkönyv névviselésre vonatkozó részét közli az illetékes anyakönyvvezetővel.⁹¹ „A rendelkezés bevezetésének indoka, hogy a gyakorlatban problémát okoz, hogy az eljárás során a szülőnek minősülő kérelmezők nem határozzák meg a gyermek családi nevét a Ptk. 4:150. § (1) bekezdése alapján őket terhelő kötelezettség ellenére sem.”⁹²

A jegyzőkönyv tartalma során szintén figyelemmel kell lenni az anyakönyvi eljárási szabályokra. A gyermek, az elismerő férfi és az anya természetes személyazonosító adatain túlmenően az apai elismerő nyilatkozatok nyilvántartása a gyermek családi jogállásának igazolása érdekében az apai elismerő nyilatkozat tekintetében határidő nélkül tartalmazza az apa személyazonosító okmányának típusát, okmányazonosítóját és érvényességi idejét, az anya elvált családi állapota esetén a házasságot felbontó határozatot meghozó bíróság vagy más hatóság megnevezését, a határozat jogerőre emelkedésének időpontját és a határozat számát.⁹³

⁸⁹ Bpnp. tv. 18. § (1) és (3) bekezdés

⁹⁰ Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 70. § (5) bekezdés

⁹¹ Bpnp. tv. 18. § (4) bekezdés

⁹² Bpnp. tv. 15-18. §-ához fűzött miniszteri indokolás

⁹³ Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 70. § (1) - (2) bekezdés ag) és bh) alpontjai

Az anyakönyvi nyilvántartás adatainak való megfelelés érdekében írja elő a törvény, ha az apaság vélelmét megalapozó házasság a kérelem beadásának időpontjában már megszűnt, a kérelemhez csatolni kell a házasság megszűnését igazoló okiratot.⁹⁴

A fentiekből azonban következik, hogy amennyiben valamennyi az apai elismerő nyilatkozat megtételéhez és teljes hatályához szükséges feltétel fennáll és nyilatkozat megtételre került, de a gyermeket magáénak elismerő férfi nem rendelkezik érvényes személyazonosító okmánnyal, az a változások anyakönyvi átvezetésének és ekként a bírósági nemperes eljárás érdemi befejezésének is akadálya.

V. Összegzés

Az apaság vélelmének megdöntése nemperes eljárásban anyagi jogi jogintézmény, aminek helyes megértéséhez az eljárásjogi szabályok ismerete elengedhetetlen. Nem az apaság megtámadásának sajátos, önálló esete, hanem jogérvényesítési lehetőséget biztosít olyan esetekben is, amikor a határidők szűkössége folytán az apaság megtámadása iránti perindítás kizárt vagy akár olyan élethelyzetekben, amelyekre a jogalkotó nem is gondolt, de a szabályozás alkalmazható.

A nemperes eljárás az egyszerű, különösebb bizonyítást nem igénylő és a felek között jogvita nélküli tényállásokból eredő jogosultságok és kötelezettségek rendezésére szolgáló jogi eszköz, ami jellegzetességei folytán behatárolja a bíróság által vizsgálható és ellenőrizhető körülményeket.

A bíróság mindenekelőtt formai szempontból vizsgálja az eljáráshoz szükséges feltételeket az írásbeliség talaján, továbbá arra figyelemmel, hogy a személyes nyilatkozatokon túl kizárólag az okirati bizonyítás megengedett. A valamennyi fél által közösen előadott kérelem és annak mellékletei alapján az eljárás megindításához elegendő az apaság vélelmét megalapozó házassági kötelék és a gyermek létének vagy megszületése várható időpontjának okirati igazolása, valamint a házastársaknak az életközösségük megszakadására és egy harmadik személy, a gyermeknél legalább tizenhat évvel idősebb férfinak apai elismerő nyilatkozat tételére vonatkozó nyilatkozata.

⁹⁴ Bpnp. tv. 15. § (3) bekezdés

Az alaki feltételek önmagukban nem elegendőek az apaság véelmének megdöntéséhez nemperes eljárásban sem. Ahhoz a bíróságnak érdemben vizsgálnia kell, hogy a gyermek fogamzási idején a (volt) házastársak között történt-e nemi érintkezés. Ez iránt a feleket ismételtten nyilatkoztatni kell és már a szóbeliség és a közvetlenség talaján kell meggyőződni az apaság megtámadásához szükséges feltétel bekövetkezéséről, az apai elismerő nyilatkozat megtételére vonatkozó és az annak teljes hatályához szükséges hozzájáruló nyilatkozatok egyidejű beszerzése mellett.

A bíróságnak el kell kerülnie, hogy az eljárás rosszhiszeműen jogszabály megkerülésére irányuljon, valamint a nemperes eljárásban az érdemi döntés meghozatala során minden esetben a gyermek legfőbb érdekére figyelemmel kell eljárni.

Hivatkozott irodalom

Szakkönyvek, folyóiratcikkek:

- Barzó Tímea: A családjog alapelvei és érvényesülésük nehézségei In. Miskolci Jogi Szemle 12. évfolyam (2017) különszám Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2017.
- Barzó Tímea: A magyar család jogi rendje Patrocínium Kiadó Budapest, 2017.
- Családjog a 2013. évi V. törvény alapján az új polgári törvénykönyv szövegének rövid magyarázata szerk. Csehi Zoltán Menedzser Praxis Szakkiadó és Gazdasági Tanácsadó Kft. Budapest, 2014.
- Fromm Tünde: Az apaság vélelmének megdöntése nemperes eljárásban - a Ptk. új jogintézménye a joggyakorlat tükrében In. Családi Jog XV. évfolyam 1. szám 2017. március
- Hegedűs Andrea: Polgári Jog Családjog R.I.M.Á.K. Bt. Szeged, 2015.
- Kun Annamária: Az apaság vélelmének megdöntése nemperes eljárásban in. Családi Jog XVI. évfolyam 1. szám 2018. március HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest
- Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz szerk. Vékás Lajos és Gárdos Péter Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2014.
- Az új Ptk. magyarázata III/VI. kötet Polgári Jog Családjog szerk. Kőrös András HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013.
- A bírósági nemperes eljárások magyarázata szerk. Németh János, Kiss Daisy, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2002.

- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja II. kötet szerk. Osztovits András Opten Informatikai Kft. Budapest, 2014.
- A polgári nemperes eljárások joga szerk. Varga István ELTE Eötvös Kiadó Budapest, 2014.
- A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja II/III. kötet, szerk. Varga István HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018.
- A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal szerk. Vékás Lajos, Complex Kiadó Kft. Budapest, 2013.
- Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez szerk. Wopera Zsuzsa Complex Jogtár

Internetes publikációk:

- dr. Bedő Sarolta: Az apaság vélelmének megdöntése iránti eljárások az M. Járásbíróság gyakorlatában, különös tekintettel az apaság vélelmének megdöntése iránti nemperes eljárásokra
https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/bedo_sarolta__az_apasag_velelmenek_megdontese_nemperes_eljarasban%5bjogi_forum%5d.pdf
- Zahoránszkyne dr. Ungvári Ilona Mercedes: Az apaság vélelmének megdöntése nemperes eljárásban
https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/zahoranszkyne_ungvari_ilona_mercedesz__az_apasag_velelmenek_megdontese_nemperes_eljarasban%5bjogi_forum%5d.pdf

Jogszabályjegyzék:

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény

- A bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény
- A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, kihirdetve a 1991. évi LXIV. számú törvénnyel
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

Törvényindokolás:

- A bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény miniszteri indokolása

Bírósági határozatok:

- BH1981. 64. szám
- BH1983. 21. szám
- BH2002. 231. szám